

DE RÄTTA FRÅGORNA

Sorin Masifis debutsamling *STATEN. SYSTRARNA. DIKTEN* har hyllats för sin förmåga att beröra utan att förlora sina vida tematiska anspråk ur sikte. Marie Silkeberg låter sig vägledas av dikternas sångbarhet och poetens röst, som blir till ett mantra mot dödens tystnader.

[Lyssna till recensionen? Klicka på pilen!]

Det är en särskild tid att läsa och skriva om Sorin Masifis debutdiktsamling *STATEN. SYSTRARNA. DIKTEN* med den nya regeringens tillträde som bakgrund, med Jina Aminis död och revolten i Iran, med Sveriges Natoansökan och Turkiets krav på utlämning av kurder för att godkänna den.

Sorin Masifi är född 1982 i Erbil i Södra Kurdistan och kom till Sverige 1986. Boken bärs av det man ofta kallar auktoritet, en rösts auktoritet, anslående för en debut, och är dedicerad till en älskad syster. Den består av ca femton avdelningar, där varje avdelning inleds med citat av olika författare, tänkare och Koranen – om dikten, om Kurdistan, om sorg – på olika språk: svenska, engelska, kurdiska, dari, arabiska – och en epilog. Citaten sprider ut diktens förbindelser över en stor geografisk rymd och historisk tid. För att förstå alla citat måste man behärska många språk, eller så får man bevara dom i sin läsning som en oåtkomlig mening. Man kan också göra som jag, googleöversätta, och hoppas att man, trots osäkerheten, förstått. Vilken väg man än tar så rör man sig över en stor terräng. Sidorna är fyllda, till bristningsgränsen känns det ofta, av långa rader, grupperade i oftast

trestrofiga verser, och det ger läsaren en känsla av att befinna sig i ett starkt flöde, en av många lager mättad text.

Tidigt i boken blir det klart att systemen boken är dedicerad till är död och att hon dog ung. Det lämnas ingen förklaring, ingen dödsorsak. Döden är brant och plötslig och pågår sedan i ett oavbrutet nu för de efterlevande.

Det inträffades vidd är i konstant expansion

Inför den sorgprocess diktsamlingen ställer mig känner jag mig hudlös. Jag har en bok med titeln *Performing Mourning. Laments in Contemporary Art* liggande uppslagen på mitt skrivbord med ryggen uppåt, sidorna nedåt, sedan länge. Men Masifis dikt är inte hudlös och arbetar inte med hudlöshet. Den uppvisar ett hårt, långt och tålmodigt arbete att samla fragment och rytmer för att skapa ett språk att skriva diktsamlingen på. Hon söker det i historien, i vardagen, i den stora litterära traditionen, väver det över ett intet, där språk knappt finns.

Söker glansen som mörkret dränker, finner ingen väg tillbaka bara den som går igenom din grav

Döden tycks upprepas och vara ständigt pågående och sätter tidens gång ur spel. Därur uppstår den uppbrutna tiden i diktsamlingen, den återberättade barndomen rör sig vigt mellan imperfekt och presens, ofta är dikterna inskrivna i en dialog, riktade till ett du – systemen. Dödens faktum skjuts upp, dämpas av barndomens tidlöshet, samtidigt ställer döden allt i ett så skarpt ljus.

**Av blom till kastanj det var höst när du dog
Av is till vatten det var vinter när du dog
Av koltrast till knopp det var vår när du dog
Av hägg till syren det var sommar när du dog**

Först i en svit mot slutet har döden ett datum: "Den Dag Du Dog" och flödet brister i enskilda enradingar på en sida.

Den uppbrutna tiden korsas av migrationens tid. Moderns sorg över en älskad bror som avrättades som ung vilar över systrarnas barndom. Geografiskt avlägsna händelser i samtiden i det tidigare hemlandet upprepar frånvaron och avståndet och väcker historiska trauman till liv, och trauman förs vidare genom generationer, som en upplevelse av upprepning och dubbling:

Hur kan något ske två gånger?

Hur kan något ske gång på gång?

Diktens sätt att berätta, inte prosans, präglar diktsamlingen. Varje detalj lyser, inte bara i sin funktion, utan spränger den och sprider betydelse; oväntad, öppnande. En familj tecknas, en vardag, med skola, oroliga nätter, odlingar på en kolonilott. Det varvas med porträtt av föräldrarna, systrarnas samtal och lekar, en resa till Kurdistan, föräldrarnas samtal med varandra och döttrarna – viktiga, formande – om dikten, om motstånd, om Guds röst och Kurdistans historia.

Dialogen mellan familjemedlemmar som grepp påminner om Athena Farrokhzads *Vitsvit*, statslösheten som politisk och existentiell realitet om Ghayath Almadhouns *Asylansökan*. Masifi tillhör den växande skaran av diktare med dubbla tillhörigheter i svensk samtidspoesi. I *STATEN*. *SYSTRARNA*. *DIKTEN* formar hon en stor väv – en korsning mellan statslöshet, generationstrauma och personlig sorg – som skapar ett djup som jag har svårt att beskriva eller namnge, där en omvandling kan ske, och sker, omärkligt.

En av diktsamlingens vanligaste stilfigurer är frågan med eller utan frågetecken. Ju längre fram man rör sig i boken desto fler blir de. Frågan möjliggör det förlorades framträdande – det som inte är, omtalas, adresseras – i det som är. Frågan är också ett aktivt, kritiskt verktyg. Ett redskap för motstånd, uthärdande, förvandling:

Jo, för att undvika galenskap måste man ställa *de rätta* frågorna och framför allt undvika frågor som inte leder någonstans

Arkiv, röst

Ett ord som används för att karaktärisera diktsamlingen i förlagstext och inuti boken är *arkiv* – och den samlar dokument, fotografier, fakta, även om den oftast uttrycker frånvaron av dem:

**Jag vill ha en förteckning över alla massgravar och det finns inte
Jag vill ha en förteckning över allt som har stulits och förstörts
Jag vill ha en karta över alla demografiska förändringar**

Jag vill veta varför forskning går framåt i blod

Men boken är inte det slags hybriddiktsamling som är vanlig i den amerikanska samtidspoesin, även om den befinner sig i närheten av den, *DMZ*

Colony av Don Mee Choi t ex, som med sitt sätt att skriva om delningen av Korea och gränzonen mellan den norra och södra delen, närmar sig en historisk realitet, fyller ut dess tomrum genom att använda diktens sätt att samla, skapa, bevara minne. Masifi tycks inte lika konceptuell, utan mer påverkad av en annan tradition, där ljudet och rösten är de viktigaste komponenterna:

**Det var också då jag började läsa Nali
Den klassiska poesin intresserade mig mest
Prosodin, rytmerna, de specifika orden –**

Den jag var vidgades genom ljuden

Ljud och röst – som skapelse, som motkraft till den ljudlöshet döden orsakar när en röst tystar: Som motstånd mot denna ljudlöshet som tycks omsluta de efterlevande och sprida sig till att omfatta hela universum.

Det första som försvinner är rösten

Om dikten ändå kan sägas vara ett arkiv, vad är då rösten? I Anne Carsons bok *Nox*, som också är en sorgebok över ett syskons död, skrivs den döde broderns röst in som en chock av liv för läsaren. Rösten vänder sig till henne, säger hej i en telefon: **”So pinhead d’you attain wisdom yet?”** Hos Masifi reser sig systemen från bordet i en vardag för att gå till träningen. Systemens sista replik i diktsamlingen är:

Du slog igen din bok och plockade ihop dina saker

**Du pussade mig hårt på pannan och sa
Jag går till träningen nu**

Vi ses sen

Citaten innehåller motsatta bilder av ett möte och ett avsked, någon som närmar sig, någon som går och hur dessa röster då låter, hur ett avsked kan ha så många efterklanger, hur en röst, plötsligt återkallad, kan förmå tid och historia att strömma in i den som lyssnar, som en överväldigande närvaro. När jag läste passagen hos Anne Carson blev broderns röst så starkt närvarande att jag reste mig upp. Jag tänkte på hur stort arbetet måste ha varit med språket för att få den att framträda, hur mycket som skulle till för att utmejsla den så skarpt. Hos Masifi är det som sagt ett avsked istället som tecknas, men inte ett specifikt ögonblick, det lämnar kvar det som sedan förloras – vardagen, kontinuiteten, bordet att samlas kring. Dikten tecknar en

vardagsintimitet av gester och ord, ett pågående liv, som en bild av det som döden kommer att avbryta.

Dara dû darî dî är ord som förekommer på två ställen i boken, dels i samband med moderns berättelse om vad hennes bror lärde henne; en barnbok, ett första alfabet – och betyder kanske, om google lett mig rätt: träd efter träd. I ABC-boken illustreras orden av en pojke man bara ser ryggen på medan han betraktar en rad träd framför sig. Dels förekommer de här:

**Frågan om hur man översätter en alliteration från ett språk
till ett annat besvarades genom din död**

Dara Dû Darî Dî

Den Dag Du Dog

På nästa sida står bara stumma konsonanter: ”D D D D” som ett första alfabet på ett nytt språk, som döden initierat.

Den avslutande dikten inleds med ett citat ur den haitiske antropologen Michel-Rolph Trouillots *Silencing the Past*: ”This is a story within a story – so slippery at the edges that one wonders when and where it started and whether it will ever end.”

Det är en mäktig dikt, en flödande poetik, som samlar bokens teman och för dom vidare mot en framtid:

Jag är något annat nu när du inte finns

**Jag är ett språk som har kommit tillbaka
Jag är en tanke som spirar långsamt, min tid kan inte mätas
Jag är skapad och sammansatt, jag finns ingen annanstans**

Som en Edith Södergran hundra år senare skriver Masifi med sina anaforiska jag-upprepningar och kosmiska tidsdimensioner en dikt som skapar sig själv och återuppstår. Varifrån denna kraft kommer tycks epilogen peka ut. Den består av ett dokument om fyra kurdiska bröder som avrättades i Irak på 1940-talet. Deras sista brev återges i original och i översättning.

Bröder,

Sky orättvisan med all er kraft, sky okunskapen, sky allt det som är orätt – och strid mot det.

/.../

Bröder,

Vi står nu inför fiendens snara för att ingen utväg fanns, inte för att vi tvivlar på kampen – tvärtom har vi stridit tills alla möjligheter uttömts och det har lett oss hit. Det finns ingen ånger i handling eller ord. Slutligen: för enighet och för frihet, länge leve kurder och Kurdistan.

Diktsamlingens systrar, den avrättade morbrodern och de fyra bröderna ställs här i relief mot varandra. Diktens språk möter kampens och motståndets och öppnar sig mot nuet, framtiden. Den språkliga energin i sig blir en etik; drabbande, uppfordrande:

**Det sanna är att förstå det oundvikliga, skriver Ahmed Arif
Den ohejdbara lavinen, den eviga strömmen
Att färdas mot det, att vara förberedd**

STATEN. SYSTRARNA. DIKTEN

Sorin Masifi

Norstedts förlag, 2022

Fotografi: Lina E Adamo